

30 אוגוסט, 2023
י"ג אלול, תשפ"ג

נקודות לדיון לקראת ישיבת וועדת חינוך 05.09.23 בנושא "האלימות הגוברת במעונות היום לפעוטות בגילאי 0-3"

אין ספק בעובדה שמקרי ההתעללות והאלימות, שאנו עדים להם, חדשות לבקרים, מהווים פגיעה קשה ביותר בילדים הרכים, פגיעה הניכרת בהווה אך בעלת השלכות מרחיקות לכת על עתידם. אנו סבורות שהמקור המרכזי לתופעה הקשה הזו, הוא המחסור במטפלות-מחנכות מקצועיות, בעלות הכשרה ראויה בתחום הגיל הרך, כאלה המודרכות מקצועית תוך כדי עבודה. הגורמים למחסור רבים אך הבולטים ביניהם הם תנאי עבודה לא אנושיים (מספר הילדים הרב באחריות מטפלת-מחנכת בודדת, גודל קבוצת הילדים והחסר הקיים במסגרות חינוכיות מתאימות), שכר לא מתגמל וסטאטוס מקצועי נמוך ביותר ולאחרונה נוסף חוסר האמון ההולך וגובר ביחסי ההורים כלפי מי שאמונים על החינוך והטיפול בילדם. כל אלה גורמים לדימוי נמוך ביותר למקצוע ולהימנעות מלעסוק בו, על אף חשיבותו הרבה. המצב הקיים במעונות אינו מאפשר מתן מענה לצרכי התינוקות והפעוטות וגורם למצבי תסכול קשים אצל המטפלות בהם. היעדר הכשרה ומיומנויות להתמודד עם התסכול הזה, הוא, לדעתנו, בין הגורמים המרכזיים לתופעה. חוק הפיקוח על המסגרות לפעוטות לא סייע למיגור התופעה. אנו עדיין מתמודדים עם מחסור בכוח אדם, היעדר הכשרה, פיקוח חסר, רגולציה שאינה מותאמת (חוק המצלמות), קשיים ביישום החוק ובהעברת המעונות לאחריות המשרד. כדי להתמודד עם הבעיה יש לבצע "טיפול שורש" המערב את כל הגופים הנושאים ונותנים בחינוך לפעוטות. שכן, זכותם הבסיסית של כל ילד וילדה בחברה הישראלית, למסגרת חינוכית המבטיחה את שלומם, רווחתם והתפתחותם המיטבית. אנו קוראים לכנסת, לממשלה ולשלטון המקומי, לאמץ תכנית חירום לאומית לצמצום הפערים בין הרצוי למצוי במסגרות החינוכיות לגיל הרך, למניעת מצבי הסיכון והסכנה אליהם חשופים אלפי תינוקות ופעוטות חסרי ישע מדי יום ביומו ולקידום טיפול חינוך-איכותי, במעונות ציבוריים ופרטיים כאחד. אנו קוראות לממשלה לאמץ תכנית חירום לאומית ולהפעילה לאלתר.

להלן מספר נקודות בהן אנו סבורות שיש למקד את הדיון בנושא:

1. **בחינת דרכים לפתרון בעיית כוח האדם במסגרות החינוך-טיפול בפעוטות: המחסור מחייב גיוס מואץ של מועמדות למקצוע מטפלת-מחנכת, כולל חיילות משוחררות, מתן מענק לימודים לתלמידות במהלך הכשרתן במוסדות המוכרים; הבטחת דמי אבטלה בתקופת הלימודים, כולל בתקופת ההכשרה המעשית. הצעות נוספות רלוונטיות כוללות: גיוס חיילות והכשרתן כ"גננות חיילות" (עפ"י מודל מורות-חיילות); גיוס בנות שירות לאומי לעבודה במעונות; פתיחת מגמות להתמחות בגיל הרך בבתי ספר תיכוניים, בהם דור העתיד של המטפלות יקבל הכשרה ראשונית, הגדרת מחויבות אישית חברתית לתלמידי התיכונים, אלה יקבלו הדרכה והכשרה מתאימה, כחלק מהמחויבות, טרם כניסתם למעון, ויפעלו פעם בשבוע (לפחות) במסגרת קבועה, בפעילויות המותאמות לרמת הידע והמיומנות שרכשו. במצורף הצעה מפורטת שנכתבה בעמותה ואשר ממליצה על הגדרת מקצוע הטיפול בפעוטות כעבודה מועדפת. זו עשויה לתגבר את כוח האדם בחיילות ובחיילים משוחררים.**

2. **הרחבת הסמכות לרשויות המקומיות לאחריות ותפעול מסגרות לפעוטות. הרשות, היא זו המודעת לצרכי האוכלוסייה המתגוררת בתחומה, התושבים ברשות רואים בה את האחריות למתרחש בעיר. לפיכך מן הראוי שהרשות תהיה האחראית על כל הילדים בתחומה מגיל לידה. על הממשלה להקצות את מלוא**

המשאבים הדרושים לשיפור שירותי הטיפול והחינוך לתינוקות ולפעוטות, בכלל המסגרות החינוכיות לפעוטות, הקיימות והחדשות, לממן את הרשויות ולהעביר אליהן אחריות להקמת מעונות לתפעולם, לאיושם ולתגמול כוח האדם. הרשות תהיה ממונה על הביטחון, הפיקוח, הרישוי והמעקב (כולל אחר המצלמות) השוטף של המעונות.

3. **תיקון חוק המצלמות:** חוק "התקנת מצלמות לשם הגנה על פעוטות במעונות יום לפעוטות, התשע"ט-2018" מטיל חובה על כל מסגרת בה שוהים 7 פעוטות ומעלה להתקין מצלמות בהתאם לסטנדרט הקבוע בחוק, וזאת החל מתחילת שנת הלימודים תשפ"א. בנוסף לכך, התקנת המצלמות היא גם תנאי לקבלת רישיון הפעלה, בהתאם לחוק הפיקוח על מעונות יום לפעוטות התשע"ט-2018. מטרת חוק המצלמות, כפי שהוגדרה בחוק: "להגן על שלומם של פעוטות השוהים במעון יום לפעוטות מפני פגיעה בהם באמצעות התקנת מצלמות, תוך שמירה, ככל האפשר, על כבודם ופרטיותם של הפעוטות, של העובדים במעון ושל כל אדם אחר הנמצא במעון". **ההנחה שעמדה בבסיס מטרה זו** היתה שמצלמות, אשר יתעדו את הנעשה במעון, ירתיעו את הצוות מהתנהלות אלימה וימנעו את הפגיעה בילדים השוהים בו. לצערנו, פעם אחר פעם הנחה זו מסתברת כשגויה. החוק אינו מונע אלימות במעון ולמרות שהמטפלות יודעות שמעשיהן מצולמים ומתועדים, הן אינן נרתעות וממשיכות בהתנהגויותיהן הקשות. כפועל יוצא מכך אנו עדים לדיווחים חוזרים ונשנים בהם נחשפות מסגרות חינוכיות, בהן הילדים עוברים התעללויות שהשפעתן ניכרת בהווה ובעלת השלכות מרחיקות לכת על עתידם ועל השתלבותם העתידית בחינוך ובחברה. מיד עם חקיקת החוק, לפני כחמש שנים, אנו ב"עמותה למען הילד בגיל הרך", התרענו, שוב ושוב, על ליקויים שיש לתקן, אך לצערנו, אלה שבוצעו היו מינוריים. במצורף מסמך שהועבר לדיון בישיבת הוועדה לזכויות הילד (04.07.23) ובו פירוט הליקויים בחוק המצלמות. אנו סבורים, שבשעה זו יש לשוב ולדון בקשיים המחייבים תיקון החוק.

4. ניסוח נוהל לטיפול במקרי אלימות בגנים:

מניעה של אירועים חריגים, המסכנים את שלומם ובריאותם של תינוקות ופעוטות, וטיפול הולם בהם, מחייבים התייחסות דחופה של המחוקק וקובעי המדיניות בתחומי החינוך, הרווחה, הבריאות המשפט והאכיפה על כן אנו רואים דחיפות בכתיבת מתווה לקביעת נהלים, למניעה, לטיפול ולדרכי פעולה בעקבות אירועים חריגים. מתווה זה יחייב את כלל המסגרות החינוכיות-טיפוליות, ציבוריות ופרטיות כאחד, בהן שוהים תינוקות ופעוטות ואת הרשויות הרלוונטיות.

המתווה יכלול את הפעולות הבאות:

- בדיקת דרכים לפרסום "החוק למניעת התעללות בקטינים ובחסרי ישע" וחובת הדיווח על חשד להתעללות
- ניסוח דרכים ליישום ואכיפת "החוק למניעת התעללות בקטינים ובחסרי ישע"
- כתיבת נוהל לפעולה במקרה של גילוי/דיווח התעללות בהתייחס לפעולות הנדרשות מצוות המחנכים, ההורים, הרשויות, המשטרה והשירותים הרלוונטיים.
- בדיקת "נוהל דיווח על אירוע חריג" הקיים והתאמתו לכלל המסגרות לגיל הרך
- גיבוש סטנדרטים אחידים של בטיחות (מניעה וטיפול) בכל תחומי הפעילות במסגרות לגיל הרך
- הגדרת דרכים ליישום הסטנדרטים
- הכשרת הצוות והדרכתו במשמעות החוק והסטנדרטים ובדרכים ליישומם
- הגברת הפיקוח והדיווח בתחום גם לגבי המסגרות שאינן בפיקוח

במקביל, על הממשלה להפעיל מערך הסברה ארצי, בכל אמצעי התקשורת, לגבי חובת הדיווח על חשד להתעללות בקטינים וחסרי ישע. חוק הגנה על קטינים וחסרי ישע (1989) מדגיש את הסעיף אודות חובת הדיווח על חשד להתעללות בקטינים. חקיקה זו אינה מוכרת לרוב הציבור. יש לרענן את חובת הדיווח לצוות החינוכי-טיפולי במסגרות לפעוטות ולהגביר את האכיפה והענישה כנגד מי שלא דיווח (תיקון מס' 26 לחוק העונשין).

5. הקמת ועדה **בינמשרדית** שתדון במשבר בכלל מערכת החינוך-טיפול בגיל הרך ובדרכים אופרטיביות לפתרונו. הוועדה תורכב מאנשי חינוך מהאקדמיה ומהשדה, נציגי הרווחה, הבריאות, המשפט, ביטחון הפנים, שירותים חברתיים, ונציגי רשויות מקומיות.

ריבוי מקרי ההזנחה, ההתעללות והפגיעה בילדים, מעמיד בצל את המטפלות-מחנכות, שעבודתן מקצועית ואיכותית. אלה זקוקות להמשך פיתוח מקצועי ולשיפור משמעותי במעמדן ובתנאי עבודתן, אשר יביאו למיצוב מקצוע המטפלת, כמקצוע בעל סטנדרטים של איכות ותנאי העסקה הוגנים ויתרמו לשיפור המערך החינוכי לגיל הרך. אנו קוראות לשקול אפשרות לחקיקת "חוק המטפלת" שיגדיר מי ראוי להיות מטפלת, מה הם חובותיה בצד זכויותיה. חוק שיגדיר את מעמד הפרופסיה וישיב את האמון בהן מצד ההורים והחברה.

נכתב ע"י מור דקל, יו"ר העמותה
לאה אופיר, ס/יו"ר וחברת הוועד המנהל